

Bratři Karamazovi - ve víru zhoubných vášní

vydáno: 11.12.2021, Milan Líčka, i-divadlo.cz

Divadlo Petra Bezruče přišlo s titulem, s nímž by si jiní lámali hlavu: Jak vtěsnat témata stěžejního díla F. M. Dostojevského BRATŘI KARAMAZOVI, románu kriminálního, sociálně filosofického, nábožensko mystického, rodinného, polemického, obžalobného či církevního traktátu do divadelní hry? Dramatizátor a režisér Jan Holec to rázně vyřešil, z devítisetstránkového spisu vybral osm klíčových postav a ty opředl všemi protichůdnými vlastnostmi, které se v něm vyskytují. Vznikl tak příval vášní, jimiž jsou postavy posedlé, zhoubných vášní, které rozpoutaly smrt starého Karamazova a z nichž se pak ostatní musejí zodpovídat. Premiéra strhující inscenace se uskutečnila v pátek 10.prosince.

Děni se odehrává na veliké bílé scéně Jana Štěpánka zasahující až těsně k hledišti, na ní stojí pár obyčejných židlí. Na počátku se otevře propadlo, v něm stojí tři postavy a zírají strnule a udiveně na diváky, až po takovém náznakově konceptuálním zahájení se rozvine děj. V jeho průběhu nakrátko přibude kulatý stolek, ale většinou se na takřka prázdném jevišti stýkají a potýkají členové rodiny spolu s jejich partnerkami. V druhé části stojí vlevo za ohrádkou souzený, vpravo je za stolem soudce, v pozadí v řadě vedle sebe sedí svědkové. Vzadu za bílou oponou svítí křišťálový lustr a střídavě se otevírá jakési okno, v němž vidíme postavu. Speciální postavení má zvláštní hudba Ivana Achera, která se stává naléhavou součástí děje.

V úvodní scéně je rozehráno drama rodiny trpící pod zhýralým stařešinou. Svého otce nesnášejí jak nejstarší furiantský Dmitrij, zamilovaný do Grušeňky, tak strohý Ivan, obdivující Kateřinu. Pochopení pro otce má z kláštera přicházející Aljoša a ten čtvrtý, nepravý a záchvaty padoucnice postižený syn Smerďakov jen poslouchá pokyny a posluhuje ostatním. Hrdá Kateřina se nutí milovat z vděčnosti Dmitrije a odmítá Ivana, smyslná a živelná Grušeňka se má k otci i k Dmitrijovi, zvláště když jí z toho kyne prospěch. Později na kolečkovém křesle přijede Líza, která miluje Aljošu. Všichni jsou navzájem propleteni a bijí kolem sebe v bludném kruhu, z něhož není úniku. V druhé části se soudce snaží zjistit, kdo starého Karamazova zabil. Postupně se vyjasňuje, kdo nese vinu, přitom žádný z bratrů není zcela vyviněn, jeden se oběsí, druhý se zblázní a třetí je odsouzen. (Objevující se masky zvířat a zveličeného hmyzu ilustrují prozření, jací jsou v jádru Karamazovi.) Na závěr na všechny pozůstalé čeká jakýsi spásný, radostný konec, který to veškeré citové lomcování očišťuje...

V centru dění je starý Karamazov Norberta Lichého, vládnoucí rodině pevnou rukou, je hlučný i pořouchlý, silácký i zbabělý, vychloubačný i lísavý. Dmitrij Dušana Urbana je rozhodný, vášnivý, v opilosti vyhrožuje a napadá otce, u soudu se ohnivě brání, vůči Kateřině je lhostejný, jen se snaží získat Grušeňku. Ivan Ondřeje Bretta je chladný, strohý bezvěvec, navenek skoro netečný, teprve až na něj dolehne doznání Smerďakova, tak se zhroutlí. Aljoša Václava Švarce se snaží svou vírou všechny ostatní srovnat a sprátelit, je až zoufalý, jak se mu to nedaří. Smerďakov Jáchyma Kučery je navenek poslušný a pokorný, úhybně polyká urážky, obdivuje vyrovnaného Ivana a provede to, co si z jeho jednání odvodil.

Kateřina Julie Goetzové je hrdá, vznosná žena, která visí svou vůlí na Dmitrijovi a odmítá Ivana, snaží se okolí ovládat, leč neúspěšně, svým svědectvím Dmitrijovi paradoxně přitíží.

Grušeňka Barbory Křupkové si je vědoma své živočišné krásy a moci nad muži, na scéně řádí a vše zneužívá ve svůj prospěch, nakonec však obrátí. Líza Yvony Stolařové je drobná energická dívka upoutaná na vozík, která se vyznává z lásky k Aljošovi, žádá jeho oddanost, ale pak stejně rázně jeho lásku odmítá.

Sled emotivně vypjatých scén plný proseb, přesvědčování, výčitek, výbuchů víry, lásky i nenávisti si vyžádal intenzivní nasazení všech herců, dosud v takové míře na scéně DPB nevídané. Spolu s pevným režijním vedením Jana Holce tak vytvořili obdivuhodnou, byť velmi volnou adaptaci románu BRATŘI KARAMAZOVI, v provedení, na které se bude dlouho vzpomínat. A snad to také přiměje některé nadšence z publika si tento rozsáhlý a významově nesmírně bohatý román přečíst.